

Konkurences padomes ieteikumi atkritumu apsaimniekošanas jomā

(sagatavoti uz tikšanos ar Latvijas Pašvaldību savienības
Reģionālās attīstības un sadarbības komitejas sēdi 09.10.2012.)

1. ieteikums: Pašvaldībām jāriko konkursi par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu neatkarīgi no tā, vai konkrētajai pašvaldībai ir vai nav daļēji vai pilnīgi piederošs atkritumu apsaimniekošanas uzņēmums

Saskaņā ar „Atkritumu apsaimniekošanas likumā” noteikto pašvaldībai sadzīves atkritumu apsaimniekotājs ir jāizvēlas konkursa kārtībā, bet „Publisko iepirkumu likumā” noteiktais izņēmums paredz, ka konkursu var nerīkot, ja pakalpojumu sniegs kapitālsabiedrība, kas atrodas pasūtītāja kontrolē. Tādējādi pašvaldības, kas ir kapitāldaļu turētājas kādā no atkritumu apsaimniekošanas komercsabiedrībām,

- i) ir tiesīgas nerīkot konkursus par atkritumu apsaimniekošanu savā teritorijā,
- ii) tiesības bez konkursa iegūst pašvaldības SIA,
- iii) konkrētajā pašvaldības atkritumu apsaimniekošanas reģionā konkurence atkritumu apsaimniekošanas (savākšanas) tirgū ir izslēgta,
- iv) jauniem tirgus dalībniekiem ieeja šajā tirgū ir slēgta uz ilgstošu laika periodu,
- v) sadzīves atkritumu apsaimniekošanas maksa šajās pašvaldībās var pārsniegt maksu, kas tiek prasīta par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu pašvaldībās, kurās tiek rīkots konkurss un tad patērētāji un komersanti var būt spiesti maksāt dārgāk.

Izvēloties pakalpojumu sniedzēju konkursa kārtībā, pakalpojuma cena veidojas konkursa rezultātā, to nosaka komersanti, kas tajā piedalās, bet, nerīkojot konkursu, pakalpojuma cena tiek noteikta, pašvaldībai vienojoties ar pakalpojuma sniedzēju.

Lai novērstu šo problēmu, nepieciešams Atkritumu apsaimniekošanas likumā vai Publisko iepirkumu likumā noteikt, ka iepirkuma procedūra rīkojama arī gadījumos, kad pašvaldība kontrolē atkritumu apsaimniekotāju. Daļība konkursos veicinās pašvaldības uzņēmumu efektivitāti un konkurētspēju.

Vienlaikus jānorāda, ka pašvaldību komercdarbība atkritumu apsaimniekošanā, it sevišķi atkritumu **savākšanā**, neatbilst Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.panta pirmajā daļā noteiktajiem kritērijiem.

Konkurences padomes priekšlikumi, lai paaugstinātu sadzīves atkritumu apsaimniekošanas kvalitāti pašvaldības teritorijā

- i) rūpīgi izstrādāt atkritumu apsaimniekošanas kritērijus iepirkuma nolikumā,
- ii) izvērtējot konkursa pretendenta iesniegtos piedāvājumus, vērst uzmanību, vai iesniegtajos piedāvājumos nav pazīmes, kas varētu liecināt par aizliegtas vienošanās pastāvēšanu sadzīves atkritumu apsaimniekotāju starpā (piemēram, dažādas neatbilstības, vienādas kļūdas u.c.),
- iii) Identificējot pazīmes, lūdzam par faktisko situāciju informēt Konkurences padomi,
- iv) KP piedāvā tikšanās, lekcijas pašvaldībās visā Latvijā par dažādiem konkurences jautājumiem, t.sk., kā atpazīt aizliegtas vienošanās risku iepirkumu procedūrā.

2.ieteikums: Lai vismaz attiecībā uz komersantu radītajiem atkritumiem sadzīves atkritumu apsaimniekošanas (pamatā savākšana, pārvadāšana) tirgus maksimāli tiktu atvērts konkurencei, dot iespēju pēc iespējas plašākam komersantu lokam savu radīto sadzīves atkritumu apsaimniekošanai izvēlēties sadzīves atkritumu apsaimniekotāju pēc savas izvēles.

Konkurences padome uzskata, ka Atkritumu apsaimniekošanas likuma 18.panta desmitajā daļā esošais regulējums faktiski ir vienīgā norma, kas nodrošina kaut minimālu konkurences esamību sadzīves atkritumu apsaimniekotāju starpā:

„sadzīves atkritumu radītājam, kurš atbilstoši normatīvajiem aktiem par dabas resursu nodokļa piemērošanu atbrīvots no dabas resursu nodokļa samaksas un kurš atbilst Ministru kabineta noteiktajiem

kritērijiem, ir tiesības slēgt līgumu ar komersantu, kuru tas ir izvēlējis un kurš saņēmis atbilstošu atļauju, par savā komercdarbības veikšanas vietā radīto atkritumu savākšanu, pārvadāšanu, pārkraušanu un uzglabāšanu (...)”.

Saskaņā ar iepriekš minēto likumdošanas normu ir izstrādāts un šobrīd saskaņošanas stadijā atrodas Ministru kabineta noteikumu „Noteikumi par kritērijiem sadzīves atkritumu radītājam, kurš atbrīvots no dabas resursu nodokļa samaksas un kuram ir tiesības slēgt līgumu ar sadzīves atkritumu apsaimniekošanas komersantu, kuru tas ir pats izvēlējis” projekts.

Izvērtējot sākotnējo iepriekš minēto noteikumu projekta redakciju (VSS-100, 26.01.2012), KP iebilda pret kritērijiem, jo uzskata, ka

- i) tiesības slēgt līgumu ar komersantu, kas izvēlēts komercdarbības vietā radīto atkritumu savākšanai, pārvadāšanai, pārkraušanai un uzglabāšanai piešķiramas visām personām, kas nodarbojas ar saimniecisko darbību,
- ii) kā galvenais kritērijs būtu nosakāms pakalpojuma sniegšanas ekonomiskais izdevīgums -- sadzīves atkritumu apsaimniekotāji, pirms slēgt atsevišķu līgumu par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu, izvērtē katra konkrētā līguma slēgšanas ekonomisko izdevīgumu.

Ja sadzīves atkritumu apsaimniekotājs, izvērtējot sadzīves atkritumu radītāja radīto sadzīves atkritumu apjomu konkrētā laika periodā un ar minēto atkritumu apsaimniekošanu saistītās izmaksas, secinās, ka ir ekonomiski izdevīgi slēgt konkrēto atkritumu apsaimniekošanas līgumu, līgums var tikt noslēgts, Atkritumu apsaimniekošanas likumā noteiktajā kārtībā par to informējot attiecīgo pašvaldību.

VARAM iepriekš minētā noteikumu projekta ietvaros ir izstrādājusi jaunus kritērijus. KP uzskata, ka

- i) sadzīves atkritumu apsaimniekošanas normatīvajā regulējumā ir jābūt normai, kas vismaz attiecībā uz komersantu radītājiem atkritumiem sadzīves atkritumu apsaimniekošanas (pamatā savākšana, pārvadāšana) tirgu maksimāli atvērtu konkurencei, dodot iespēju pēc iespējas plašākam komersantu lokam savu radīto sadzīves atkritumu apsaimniekošanai izvēlēties sadzīves atkritumu apsaimniekotāju pēc savas izvēles,
- ii) jābūt kvantitatīvam kritērijam, lai noteiktu, kuri komersanti ir tiesīgi paši izvēlēties atkritumu apsaimniekotāju, un tāpēc piekritusi kompromisa variantam par 240 m3 slieksni,

Līdz ar to – ieviešot noteiktu gadā radīto atkritumu apjoma slieksni un papildus kā kritēriju – ekonomisko izdevīgumu, sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tirgus tiktu atvērts konkurencei vismaz attiecībā uz komercsabiedrību radītājiem sadzīves atkritumiem, veicinot konkurenci sadzīves atkritumu apsaimniekotāju starpā Latvijas ģeogrāfiskajā teritorijā, savukārt attiecīgās pašvaldības teritorijas iedzīvotāju radītos sadzīves atkritumus pamatā savāktu konkursa kārtībā pašvaldības izvēlētais sadzīves atkritumu apsaimniekotājs.

3. ieteikums: Veicināt un attīstīt brīvu konkurenci, dodot iespēju jebkuram citam komersantam, ne tikai sadzīves atkritumu apsaimniekošanas poligona apsaimniekotājam, veikt ar sadzīves atkritumu apsaimniekošanu saistītās darbības (piemēram, sadzīves atkritumu sagatavošanu apglabāšanai u.c.).

To Konkurences padomes ieskatā var veikt jebkurš komersants, kam izsniegta atbilstoša atļauja. Saskaņā ar spēkā esošo atkritumu apsaimniekošanas normatīvo regulējumu sadzīves atkritumu poligonā ir jānogādā visi attiecīgajā reģionā radītie un savāktie sadzīves atkritumi (Latvijā ir 10 atkritumu apsaimniekošanas reģioni un 11 sadzīves atkritumu poligoni). Tā kā katrs sadzīves atkritumu poligons atrodas dominējošā stāvoklī (faktiski monopolstāvoklī) konkrētajā ģeogrāfiskajā tirgū konkurenci regulējošo normatīvo aktu izpratnē, būtiski veicināt konkurenci arī ar šo apsaimniekošanas posmu saistītajā segmentā.

Attiecībā uz rīcību ar radītājiem atkritumiem Latvijas atkritumu apsaimniekošanas politikā ir norādīti vairāki mērķi,

- i) apglabājamo atkritumu daudzums jāsamazina līdz minimumam un atkritumi jāapstrādā pēc iespējas tuvāk to atrašanās vietām,

- ii) Lai atkritumi tiktu apstrādāti tuvāk to rašanās vietām, vienlaikus samazinot apglabājamo atkritumu daudzumu, ir būtiski ne tikai nodrošināt to dalīto savākšanu, bet arī nodrošināt sadzīves atkritumu šķirošanu, un, arī sagatavojot apglabāšanai sadzīves atkritumus, atšķirot no kopējā savāktā sadzīves atkritumu daudzuma to atkritumu daļu, ko var novirzīt otrreizējai pārstrādei,
- iii) būtiski šīs darbības ar atkritumiem veikt cilvēkiem un videi iespējami nekaitīgākā veidā – un viens no šiem veidiem ir sadzīves atkritumu apsaimniekotājs (savācējs) pats vai kāds cits komersants veic sadzīves atkritumu sagatavošanu apglabāšanai. Tādējādi vienā sadzīves atkritumu apsaimniekošanas reģionā vairākās vietās tiktu veikta atkritumu sagatavošana apglabāšanai, uz poligonu nogādājot tikai jau apglabāšanai sagatavotus atkritumus, samazinot arī kopējos attālumus, kādā atkritumu apsaimniekošanas reģiona ietvaros tiek pārvadāti atkritumi. Nogādājot konkrētā atkritumu apsaimniekošanas reģionā radītos un savāktos sadzīves atkritumus reģiona vienīgajā poligonā, atkritumu savācējiem no reģiona attālākajām teritorijām ir jāveic būtiski attālumi, kas palielina transporta izmaksas un degvielas patēriņu.

Ja sagatavošana apglabāšanai tiktu veikta vairākās vietās (ne tikai poligonā), tiktu veicināta ne tikai konkurence atkritumu apsaimniekošanas tirgū, bet arī savākto atkritumu transportēšana reģiona robežās tiktu veikta videi un cilvēku veselībai nekaitīgākā veidā.

Nemot vērā iepriekš minēto, Konkurences padome uzskata, ka sadzīves atkritumu sagatavošanu apglabāšanai var veikt jebkurš komersants, iepriekš saņemot atbilstošu atļauju (piemēram, piesārņojošās darbības atļauju). Tādējādi brīvai konkurencei tiktu atvērta daļa atkritumu apsaimniekošanas tirgus.